

De ondergang van de rijzende zon.

Het is oktober 1945, twee maanden na de Japanse capitulatie. Nee, niet de 'bevrijding' die de media de herdenking bij herhaling noemen, die wij op die dag herdenken. Want vrijwel niemand in Azië is op 15 augustus 'bevrijd' en ook niet later. Immers, het is geen bevrijding als je van de ene onvoorstelbare levensgevaarlijke situatie in een andere komt die met dezelfde ondermaatse bewoordingen wordt beschreven en die zeker niet voldoet aan de hoop, die ons drie jaar in leven hield.

De plaats van handeling is de Moesiweg in het Tjidengkamp in Batavia, 's-Avonds tussen 10 en 11 uur. Dit vrouwenkamp, waar iedere vierkante centimeter druipt van de ellendige herinneringen, was weliswaar 'open', (men kon er uit), maar was gelukkig nog omheind. Er waren al honderden vrouwen en kinderen vertrokken –van de ca. tienduizend- op eigen risico en vele plaatsen waren ingenomen door mannen, die op eigen gelegenheid uit andere gevaarlijke kampen waren gevlucht op zoek naar hun naasten. Daar behoorde ik ook toe.

Er was genoeg te doen. Ik was toen bijna twintig jaar en bestuurde één van de drie trucks, die het kamp rijk was. Ik had middagdienst gehad tot de avondklok van tien uur, dus de volgende ochtend had ik weer dienst. Ik moest dan om zes uur met tien zwaar bewapende Ambonezen en een sergeant drie ritten maken naar markten (pasars) aan de rand van de stad om het dagelijks verse voedsel voor het kamp te kopen. De boycot van grote groepen jongelingen (pemoedahs) van de bevolking maakte dat gevaarlijke ritten, waar al verscheidene doden en gewonden waren gevallen. Ik liep van de poort naar m'n hok, waar ik sliep, een stenen kamer met een gat in de muur als deur en raam. Ik had een riem om, waar drie handgranaten aan geklemd zaten en een patroentas met vijftig kogels. In m'n riem gestoken was een Mauserpistool en over m'n rug had ik een karabijn. Dit was mijn uitrusting voor de voedselritten, op andere ritten had ik meestal alleen die karabijn, om praktische redenen. Ik liep wel in legeruniform, hoewel ik niet in het leger zat, omdat het Engelse oppercommando (kennelijk niet ter plaatse bekend) had bepaald dat de doodstraf stond op burgers die gewapend rondliepen. Er was een tekort aan goede chauffeurs, die de weg goed kenden en de lokale taal spraken. Op deze manier was er, tot ieders tevredenheid, wat op gevonden. Ik had dit arsenaal net opgehaald bij militaire post, die de poort bewaakte.

Die dag was het kamp weer eens aangevallen door de bevolking, die opgehitst werd door kleine groepjes jongeren. Hier en daar viel er nog een schot, maar het was aardedonker (straatlantaarns werkten nog lang niet) dus schieten had weinig zin, het verraadde alleen je positie.

Terwijl ik midden op de lege straat liep – de bermten konden in het donker niet gebruikt worden, want alle rioolputten waren open omdat de beerputten van de huizen al lang vol waren - met alle besognes van het overleven en niet wetend of je morgenavond hier weer zou lopen, hoorde ik ineens het wondermooie geluid van een dwarsfluit, die de solopartij van een bekend fluitconcert ten gehore bracht. Ik stopte en toen zag ik waar het vandaan kwam. Er was een verlicht open raam in een overigens donker huis en in het midden van de kamer stond een man met zilvergrijs haar, waar het licht doorheen scheen, een stuk uit een fluitconcert te spelen.

Ik stond stil en de absurditeit verbijsterde mij aanvankelijk. Je staat tot de tanden bewapend in een belegerd kamp met mensen, die allen nog lijden aan de fysieke en psychische gevolgen van het jarenlang ondergaan van een onvoorstelbaar slaventijdperk, die de deceptie van het einde van deze oorlog nog lang niet hebben verwerkt en daar staat een man in de stille tropische nacht wonderschone geluiden aan een fluit te onttrekken. Ik kreeg tranen in mijn ogen en kippenvel. Ik had al jaren geen muziek meer gehoord. Deze man, net thuis gekomen uit zijn kamp, had van zijn vrouw z'n fluit gekregen, die zij met haar leven had bewaakt tot dit moment. En hij probeerde of hij het nog kon.

Veel later, wanneer alle beleefde momenten pas hun belang krijgen, realiseerde ik mij dat die paar minuten mij de relativiteit van alles lieten zien. Dat er ook nog andere zaken waren dan alleen maar overleven en dat van de groep. Dat het einde van de oorlog tóch veranderingen kon brengen. Dat er zaken, die niet hoofdzakelijk met eten, slapen, ziektes, etc. te maken hadden en tóch waren te verwezenlijken en beleven. Om verder te gaan, om zaken in het gareel te krijgen, om weer een toekomst te zien, om te zorgen dat die er was.

Dank onbekende man met uw prachtige romantische muziek voor die paar belangwekkende momenten. Ik zie het nog voor me, alsof het gisteren was, zeker als ik een fluitconcert hoor.

H.M. Vermeulen.